

IOAN MITREA, *Așezarea din secolele VI–IX de la Izvoare-Bahna. Realități arheologice și concluzii istorice*, Editura Nona, Piatra Neamț, 1998, 172 p.

Existența unui „mileniu întunecat” în istoriografia românească a fost și continuă încă să fie insistent susținută. Referitor la această perioadă, informațiile literare destul de laconice despre civilizația romanică și apoi românească, din spațiul carpato-dunăreano-pontic, nu reușesc să prezinte în coordonate exacte și complete realitățile existente. În același timp se consideră insuficientă contribuția arheologiei la zugrăvirea unei imagini revelatoare a acestui spațiu din secolul al IV-lea până în secolele XIII–XIV. De altfel, cel puțin până în secolele VIII–IX, această perioadă de timp are o semnificație

aparte pentru români, deoarece acum se definitivează procesul complex de etnogenază românească.

În ciuda acestor păreri, valorificarea izvoarelor arheologice vin în sprijinul istoricilor, ce au ca preocupare această temă și care trebuie, în același timp, să facă față și atacurilor cu substrat politic, menite să conteste latinitatea și continuitatea românilor în vatra lor strămoșească.

Lucrarea cercetătorului Ioan Mitrea, *Așezarea din secolele VI–IX de la Izvoare-Bahna. Realități arheologice și concluzii*

istorice, apărută la Piatra-Neamț, în 1998, vine tocmai în întâmpinarea ideii că în ipoteticul „mileniu întunecat” documentele „arhivelor pământului” pot crea o imagine destul de consistentă despre specificul populației romanice și străromânești din Moldova. Publicarea descoperirilor arheologice din așezarea de la Izvoare-Bahna crează un tablou amplu, chiar dacă, pe alocuri, contradictoriu, al unei civilizații stabile și deseori prosperă.

Având ca modele desăvârșite în acest domeniu complex, pe prof. dr. Ion Nestor și prof. dr. Mircea Petrescu-Dîmbovița, îndrumat de asemenea de o serie de alți mari arheologi și istorici, Ioan Mitrea a demonstrat prin această monografie, că arheologia este un izvor de bază în istoria românilor în general și pentru această perioadă în special.

Cercetările din stațiunea arheologică de la Izvoare-Bahna, județul Neamț, s-au desfășurat în perioada 1971–1984 și, până la redactarea lucrării monografice au fost publicate rapoartele de săpături, articole și studii în diverse reviste de specialitate.

Structura cărții, despre care putem spune încă de la început că este bine elaborată și armonios concepută, respectă subtitlul ales de autor. Într-o primă parte se consemnează realitățile arheologice descoperite în urma săpăturilor, pentru ca în cea de a doua parte, mai puțin întinsă, să fie prezentate concluziile istorice, rezultat al valorificării izvoarelor.

Încă din Introducere autorul își afirmă obiectivul demersului său. Cu o modestie lăudabilă, se dorește a fi un modelator al informațiilor ce se desprind din mărturiile pământului, în sensul redării cât mai aproape de realitate a particularităților structurilor economice, sociale, politice, spirituale și etno-culturale.

În următoarele capitole ale cărții autorul își etalează cunoștințele, de altfel remarcabile, de geografie locală și tehnică a arheologiei. El plasează așezarea cercetată în satul Izvoarele, comuna Bahna, pe malul drept al pârâului Băhnișoara și insistă asupra cadrului geografic propice dezvoltării acestei localități. Oferă amănunte chiar și despre climă, temperatura medie, soluri, faună și vegetație, sesizând foarte bine importanța mediului natural în închegarea unei așezări umane într-o zonă nesigură.

Succint sunt prezentate apoi dovezi ale existenței unei comunități în regiunea respectivă încă din neolitic, cu etapele de evoluție evidente, în concordanță cu procesele istorice ce se desfășurau în întreg spațiul carpato-dunăreano-pontic.

Amănuntele care sunt oferite în prezentarea metodei de săpătură și a stratigrafiei, trădează înclinația preponderentă a celui ce a scris această monografie, către descoperirea izvorului.

Astfel, în cei aproape treisprezece ani de săpături s-au făcut 108 secțiuni numerotate de la I la CVIII, cu o lățime de 1,50 m, acoperind cca. 15.000 mp (aproximativ 85–90% din așezarea din secolele VI–IX).

Tot din metoda de lucru, aplicată și în lucrarea de față, face parte și delimitarea a două faze ale evoluției așezării din secolele VI–IX pe criteriul analizei comparative a inventarului descoperit și a unui studiu demografic.

Prima fază a fost plasată în secolele VI–VII și în acest nivel s-au identificat 9 din cele 32 de locuințe scoase la lumină; restul de 23 aparțin celei de a doua faze, din secolele VIII–IX. Alături de locuințe sunt prezentate anexele gospodăriei precum vetrele „în aer liber” și gropile de provizii sau menajere. Atât în primul nivel de locuire, cât și în cel de-al doilea, Ioan Mitrea se ocupă de fiecare locuință separat, precizând când a fost săpată, forma sa, localizarea în planul general al așezării, dimensiunile săpăturii și ale locuinței, oferă un plan probabil și deduce materialul de construcție. În final face estimări în legătură cu inventarul cera-

mic descoperit. La fel de minuțios face referiri și la vetrele „în aer liber” ca și la celelalte obiecte din ceramică, fier sau argint găsite.

În a doua fază este sesizată de către autor o evoluție demografică semnificativă concretizată în creșterea numărului de locuințe, ca și o grupare, ce-i drept neordonată, a acestora pe criteriul înrudirii dintre locuitori. De asemenea, inventarul descoperit este mult mai numeros și diversificat.

Cu toate acestea, tipurile de locuințe, instalațiile de foc, obiectele de uz precum cuțitele, fusaiiolele, străpungătoarele, unele tipuri ceramice au atribute comune cu cele din nivelul secolelor VI–VII.

Descoperiri interesante, dar cu referiri destul de vagi în lucrarea de față sunt unele obiecte de factură bizantină; este vorba despre resturi de amfore bizantine, un inel și un cercl din argint. Este un prilej pentru a atrage atenția asupra necesității evidențierii căilor de pătrundere a acestor obiecte din regiuni îndepărtate. Cu toate că densitatea acestor elemente bizantine nu este mare, este totuși posibilă ipoteza existenței unor legături între populația est-carpatică, dacă nu cu centrele bizantine, cel puțin cu spațiul nord-dunărean. Pe această bază, ținem să întărim afirmația autorului că desăvârșirea formării poporului român a avut un caracter unitar, chiar dacă la nivelul unei regiuni au fost și factori care accelerau sau stopau periodic procesul evolutiv.

A doua parte a lucrării este dedicată, așa cum precizăm mai sus, concluziilor istorice. Îndrăznim în acest sens să remarcăm că realitățile deduse pe baza săpăturilor arheologice, dar și a unor studii comparative, deși pertinente, ar fi putut conduce spre constatări istorice mai decise.

Am relatat anterior o posibilă legătură cu civilizația bizantină și cu cea romanică, nord-dunăreană, care în secolul al VI-lea și chiar mai târziu, dețineau legături trainice cu Imperiul, relateate chiar de izvoarele scrise. Autorul a tratat *en passant* această eventualitate care prezintă totuși un interes aparte, ținând cont de distanță și poziția așezării din Moldova.

Pe de altă parte este lăudabil spiritul de observație în teren al cercetătorului băcăuan pe baza căruia face aprecieri corecte în legătură cu ocupațiile autohtonilor.

Agricultura, cu ramurile sale, cultivarea plantelor și creșterea animalelor, ca și prelucrarea fierului, demonstrată de cuptoarele de redus minereu, zgură, unelte de fier și posibila preocupare pentru olărit a locuitorilor, arată o populație stabilă în teritoriul său, dar și cu deschideri spre nou, spre un alt tip de civilizație, mai avansată.

O altă problemă care face obiectul unei noi discuții o reprezintă influența factorului său asupra localnicilor în perioada care interesează. Ioan Mitrea remarcă foarte bine influența nefastă a slavilor în secolele VI–VII și superficialitatea contribuției lor la evoluția civilizației locale în secolul al VIII-lea. Dacă, însă, avem în vedere tipologia locuințelor (bordee sau locuințe cu podeaua mai mult sau mai puțin adâncite, ca și locuințele de suprafață), caracteristic autohtone, precum și ceramica de factură locală (borcane, castroane, tipsii) putem deduce că influența slavilor nu a afectat decisiv evoluția istorică normală a populației romanice și apoi românești.

Cât privește spiritualitatea locuitorilor acestei așezări, puținăteata descoperirilor este grăitoare. Cu toate că argumentul pătrunderii slavilor păgâni, afirmat de autor, este întemeiat, tindem să credem că, din anumite motive, aici, creștinismul abia își face apariția. Dacă nu avem mărturii nici măcar a unor manifestări exterioare a credinței creștine (cruciulițe, imprimări de cruci sau alte simboluri creștine) nu putem crede că în mentalitatea

oamenilor erau întipărite preceptele creștinătății sau, oricum, erau într-o fază incipientă. În ciuda situației oarecum diferite din centrele apropiate de așezarea Izvoare-Bahna, nu era imposibilă existența unei enclave păgâne care a supraviețuit mai mult timp.

În acest context ar fi fost interesante eventualele relații despre ritualurile de înmormântare a defuncțiilor. Dar, din motive necunoscute nouă și neprecizate în lucrare, despre necropola așezării sau despre posibilele morminte solitare nu se specifică nimic în monografie.

Finalul lucrării este rezervat concluziilor despre importanța cercetării localității de la Izvoare-Bahna. Continuitatea autohtonilor, precum și fluctuațiile în evoluția generală a civilizației din spațiul est-carpatic, în raport cu civilizația europeană, sunt bine surprinse în acest ultim capitol.

Totuși, din dorința de a demonstra că așezarea cercetată este parte componentă a repertoriului de așezări din teritoriul fostei Dacii și chiar a întregii Europe, cercetătorul Ioan Mitrea ezită să scoată în prim-plan și particularitățile acestei zone de locuire. Specificul locuirii studiate poate fi dedus din situarea sa într-o regiune apropiată de spațiile preferate de populațiile migratoare ceea ce a dat zonei, în permanență, o stare de nesiguranță. De asemenea, relatăm că, depărtarea de Constantinopol, în ciuda unor posibile legături economice, a făcut ca religia creștină să fie însușită de către autohtoni ulterior populațiilor mai apropiate de centrele bizantine.

Observăm, așadar, că, în ciuda unei unități, de altfel recunoscută la noi, în ceea ce privește etnogeneza românească, avem totuși elemente (cele amintite, dar, desigur și altele) care ne îndreptățesc să vorbim de o diversitate în unitate.

Lucrarea de încheie cu un rezumat în limba franceză, cu un set de hărți și figuri reprezentând, inventarul și stratigrafia așezării, și cu un indice general.

Așa cum precizam încă de la început, lucrarea de față este realizată cu simț de răspundere și se observă că izvorăște din pasiune și dorința de a face cunoscută măcar o părticică din istoria neamului nostru.

Rodul muncii cercetătorului Ioan Mitrea trebuie apreciat ca atare și nu i se poate reproșa absolut nimic, în ceea ce privește minuțiozitatea și profesionalismul cu care a relatat o serie întreagă de mărturii arheologice utile pentru familiarizarea cu o perioadă controversată și puțin cunoscută.

Însuși autorul afirmă de mai multe ori, dând dovadă de o modestie rar întâlnită că lucrarea sa are menirea de a adăuga o cărămidă în plus la construcția grandioasă ce trebuie ridicată în cinstea unui popor născut în condiții vitrege. Vasile Pârvan completa pe aceeași linie că „Din marmura cioplită a monografiei istorice se va ridica monumentul istoriei generale, de judecată și înțelepciune a neamului”.

DAN APARASCHIVEI